Programi poticanja čitanja hrvatskih narodnih knjižnica u vrijeme pandemije bolesti COVID-19

Zbašnik, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:826136

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

Ak. god. 2020./2021.

Anja Zbašnik

Programi poticanja čitanja hrvatskih narodnih knjižnica u vrijeme pandemije bolesti COVID-19

Završni rad

Mentor: prof.dr.sc. Ana Barbarić

Zagreb, lipanj 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

_____

(potpis)

Sadržaj

1. Uvod *1*

2. Narodne knjižnice i njihove uloge *2*

2.1. Obrazovanje **2**

2.2. Slobodni pristup informacijama **3**

2.3. Osobni razvoj korisnika **3**

2.4. Djeca i mladež **3**

2.5. Kulturni razvitak **4**

2.6. Društvena uloga narodne knjižnice **4**

3. Promicanje čitanja i pismenosti u narodnim knjižnicama *4*

4. Djelatnost narodnih knjižnica u kriznim situacijama *6*

5. Posudba i čitanje knjiga i e-knjiga *7*

5.1. ZaKi Book **8**

5.2. iBiblos **9**

5.3. Knjige u škartocu **9**

6. Online programi hrvatskih narodnih knjižnica *10*

6.1. Čitateljski klubovi **10**

6.2. Čitaonice i pričaonice **11**

6.3. Virtualne izložbe **12**

6.4. Kreativne radionice **13**

6.5. Natjecanja i kvizovi **14**

6.6. Digitalne rožice **15**

6.7. (Treća) dob čitanja **16**

6.8. Tjedan dobre dječje knjige **16**

6.9. Čitamo. **17**

6.10. Virtualna knjižnica Tisno **18**

7. Zaključak *19*

8. Literatura *20*

Sažetak *22*

Summary *23*

1. Uvod

Narodne knjižnice prisutne su svugdje u svijetu te su gotovo uvijek središte kulturnog i društvenog života zajednice. One su ustanove otvorene prema ljudima te društvu u cjelini, a doprinose kvaliteti života u području kulture, obrazovanja, slobodnog vremena i informiranja. Jedna od njihovih najvažnijih uloga poticanje je i razvijanje kulture čitanja kod korisnika različitih dobi, a to čine putem različitih programa i manifestacija, dostupnih svima. Ono što je važno napomenuti jest da se od narodnih knjižnica očekuje prilagodba različitim društvenim promjenama kao i transformacija njihovih tradicionalnih zadaća ne bi li postale polifunkcionalna informacijska, obrazovna, multikulturna, multimedijska te komunikacijska središta lokalnih zajednica. U 2020. i 2021. godini kao društvo smo suočeni s velikom društvenom promjenom koja je utjecala na sve aspekte života pa tako i na rad narodnih knjižnica. Pojava pandemije bolesti COVID-19 znatno je izmijenila način na koji obavljamo različite djelatnosti te nas prisilila na traženje alternativnih načina života što se očituje i u radu narodnih knjižnica. Zbog toga, hrvatske narodne knjižice prisiljene su velik broj svojih programa prebaciti u virtualno okruženje, ali i mijenjati način na koji obavljaju svoje osnovne zadaće poput posudbe knjiga. Cilj ovog završnog rada bit će ponuditi prikaz te analizu onih programa koji su se odvijali ili se još uvijek odvijaju, u hrvatskim narodnim knjižnicama, a kojima je cilj poticanje čitanja, razvoj čitateljskih vještina i kompetencija te razvijanje čitateljskih navika kod svojih korisnika, a posebno će se usmjeriti upravo na one programe i projekte koji su osmišljeni za postizanje takvih ciljeva na daljinu, virtualnim putem ili na druge načine prilagođene izvanrednim, epidemiološkim mjerama.

2. Narodne knjižnice i njihove uloge

Narodne knjižnice prisutne su svugdje u svijetu te se pojavljuju u raznim tipovima društva, u različitim kulturama te na različitim razvojnim stupnjevima. Budući da djeluju u različitim okolnostima, postoje razlike u njihovim službama te načinima na koji pružaju usluge, no uglavnom imaju neka zajednička obilježja. Prema IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice (2011: 15), narodnu knjižnicu možemo definirati kao organizaciju koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Njezina je zadaća osigurati pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju te djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice, neovisno o njihovoj rasi, nacionalnosti, dobi, spolu, religiji, jeziku, invaliditetu, ekonomskom i radnom statusu te obrazovanju. Glavne djelatnosti narodne knjižnice su pružanje usluga te osiguravanje građe na različitim medijima s ciljem zadovoljavanja obrazovnih i informacijskih potreba te potreba za osobnim razvojem, uključujući i razonodu te potrebe vezane uz slobodno vrijeme pojedinaca i grupa (IFLA, 2011: 15). Osim toga, narodne knjižnice sudjeluju u razvoju i izgradnji demokratskog društva na način da omogućuju pojedincu pristup širokom spektru znanja, mišljenja te ideja.

2.1. Obrazovanje

Jedan od glavnih razloga osnivanja velikog broja narodnih knjižnica jest potreba za posrednikom koji će omogućiti pristup znanju. Neovisno radi li se o znanju u tiskanom obliku ili u drugim oblicima poput izvora na internetu te multimediji, narodne knjižnice pružaju podršku formalnom, kao i neformalnom obrazovanju svojih korisnika. Važno je napomenuti kako učenje ne prestaje završetkom formalnog obrazovanja, već se kod većine ljudi nastavlja tijekom cijelog života, a u tom procesu sudjeluje i narodna knjižnica. Ključne značajke koje narodnu knjižnicu određuju kao mjesto za cjeloživotno učenje su: otvoreni, javni prostor, profesionalno osoblje, fleksibilnost, partnerstvo s ostalim pružateljima obrazovnih usluga, omogućavanje javnog pristupa informacijsko-komunikacijskoj opremi, usluge pokretnih knjižnica, dostava medija u kuće korisnika, usluge za zajednicu (Sabolović-Krajina, 2020: 38). Njezina je važna zadaća ne samo osigurati potrebnu građu te pristup informacijama, već i pomoći svojim korisnicima da se njima efikasno koriste. Osim toga, narodna knjižnica treba podržavati te sudjelovati u različitim kampanjama i programima za opismenjavanje te za informacijsko opismenjavanje budući da je upravo pismenost ključ obrazovanja.

2.2. Slobodni pristup informacijama

Izravan pristup informacijama i svim vrstama znanja jedna je od najvažnijih uloga narodnih knjižnica u informacijskom društvu. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice (2011: 18) kao ključnu zadaću narodnih knjižnica ističu sakupljanje, organiziranje i korištenje informacija te omogućavanje pristupa širokom rasponu informacijskih izvora. Vrlo je važna i njihova uloga u prikupljanju te pristupu lokalnim informacijama pa u tom smislu djeluju kao svojevrsni čuvari prošlosti zajednice i pojedinca, čime istovremeno pomažu zajednici u raspravama i donošenju odluka. Na rad narodnih knjižnica uvelike utječe i sve veći opseg dostupnih informacija te tehnološke promjene. Informacije, unatoč ubrzanom rastu, još uvijek nisu dostupne velikom dijelu svjetskog stanovništva, a u nekim se područjima jaz između informacijski bogatih i informacijski siromašnih nastavlja povećavati (IFLA, 2011: 18). Iz tog razloga, važna zadaća narodnih knjižnica je i premostiti taj jaz osiguravanjem slobodnog pristupa internetu, kada god je to moguće.

2.3. Osobni razvoj korisnika

Narodne knjižnice imaju ključnu ulogu i u osobnom razvoju pojedinca budući da mu osiguravaju pristup bogatim te raznolikim izvorima znanja i kreativnih postignuća pohranjenim na različitim medijima, do kojih sam ne bi mogao doći. Osiguravanje pristupa velikim zbirkama svjetske književnosti i znanja, ali i vlastite, lokalne zajednice, jedinstven je doprinos narodnih knjižnica i njena osnovna zadaća (IFLA, 2011: 19). Samim time, one aktivno sudjeluju u razvoju pojedinca, kao i općenito društvenom te ekonomskom razvoju i to svojim neposrednim uključivanjem u obavještavanje ljudi u različitim zajednicama o osnovnim životnim vještinama i slično.

2.4. Djeca i mladež

Stvaranje i jačanje čitateljskih navika djece od najranije dobi također je jedna od uloga narodne knjižnice. Ona bi trebala nastojati zadovoljiti potrebe korisnika u zajednici bez obzira na to kojoj grupi pripadaju te neovisno o dobi ili fizičkim, ekonomskim te socijalnim okolnostima. (IFLA, 2011: 19) Ipak, posebna odgovornost narodne knjižnice jest zadovoljiti potrebe djece i mladih te ih od najranije dobi zainteresirati za djela mašte i znanje općenito kako bi kasnije u životu imali koristi od tih elemenata osobnog razvoja.

2.5. Kulturni razvitak

Narodne knjižnice imaju vrlo važnu ulogu u oblikovanju i održavanju kulturnog identiteta zajednice, kao i u osiguravanju žarišta kulturnog i umjetničkog razvoja zajednice. One pružaju prostor za kulturne aktivnosti, organiziraju kulturne programe te vode brigu da raznoliki interesi te kulturna raznolikost budu zastupljeni u fondu knjižnice (Sabolović-krajina, 2020: 70). Narodne knjižnice osiguravaju građu na jezicima koji se govore u lokalnoj zajednici te podupiru kulturne tradicije, a nastoje i zaposliti osoblje koje govori jezike zajednice kojoj služe (IFLA, 2011: 20).

2.6. Društvena uloga narodne knjižnice

Društvena uloga narodnih knjižnica vrlo je važna unutar lokalnih zajednica. Vrlo često, narodna knjižnica predstavlja mjesto okupljanja i javni prostor u kojemu se ljudi susreću. Koristeći knjižnicu za istraživanje, razonodu ili obrazovanje, korisnici istovremeno stupaju u neformalne veze s drugim članovima zajednice te stječu nova socijalna iskustva (IFLA, 2011: 21). Upravo zbog toga, knjižnice bi trebale biti građene i opremljene tako da podupiru društvene, ali i kulturne aktivnosti.

3. Promicanje čitanja i pismenosti u narodnim knjižnicama

Pismenost i čitanje neophodne su vještine potrebne pojedincu kako bi mogao funkcionirati u suvremenom društvu, no danas se ističe i važnost stvaranja te jačanja čitateljskih navika i poticanja čitanja s užitkom kod djece od najranije dobi. Prema Nacionalnoj strategiji poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine (2017: 7), čitanje možemo definirati kao spoznajno-doživljajni proces koji obuhvaća jezičnu, komunikacijsku i stvaralačku djelatnost, stoga se čitateljske kompetencije, izražene putem čitalačke pismenosti, odnose na razumijevanje pisanih tekstova, njihovo korištenje i razmišljanje o njima radi postizanja osobnih ciljeva, stjecanja i razvijanja znanja i stavova te osposobljavanja za cjeloživotno učenje. Vizija ovog projekta jest osvijestiti hrvatsko društvo o ulozi čitanja u razvoju pojedinca i društva te ga potaknuti da konkretno djeluje i prihvaća odgovornost za poticanje čitanja i samo čitanje, a tri ključna strateška cilja definirana su kao:

- uspostavljanje učinkovitog društvenog okvira za podršku čitanju;
- razvoj čitalačke pismenosti i poticanje čitatelja na aktivno i kritičko čitanje;

- povećanje dostupnosti knjiga i drugih čitalačkih materijala (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2017: 6).

Knjižnice provode niz aktivnosti i programa za poticanje čitanja kod djece i odraslih te pomažu svojim lokalnim zajednicama u uključivanju u procese globalizacije i informacijsko doba s visoko razvijenim tehnologijama (Sabolović-Krajina, 1998: 145-152). Prema IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice (2011: 50), narodna knjižnica mora podupirati aktivnosti koje će ljude osposobiti za upotrebu modernih tehnologija, kao i druge ustanove koje se bore za suzbijanje nepismenosti. To može učiniti na nekoliko načina:

- promicanjem čitanja
- osiguravanjem odgovarajuće građe za osobe na niskoj razini pismenosti
- surađivanjem s drugim institucijama u zajednici uključenima u borbu protiv nepismenosti
- sudjelovanjem u akcijama suzbijanja nepismenosti i razvijanja numeričkih sposobnosti
- organiziranjem raznih događanja radi promicanja zanimanja za čitanje, književnost i medijsku kulturu
- promicanjem i osiguravanjem edukacije za korištenje računalne tehnologije (IFLA, 2011: 50)...

Narodne knjižnice nude širok izbor kreativne literature o kojoj obavješćuju svoje korisnike raznim promidžbenim sredstvima. Također, organiziraju pregršt različitih interaktivnih programa kojima korisnicima omogućuju razmjenu mišljenja o pročitanim knjigama. Bokan i Cupar 2016. godine provele su istraživanje u 35 narodnih knjižnica, a jedna od tematskih cjelina istražila je koje aktivnosti i programe promicanja čitanja provode narodne knjižnice iz uzorka. Sve navedene aktivnosti te programi mogu se svrstati u 20 skupina, a 5 skupina naveli su svi ispitanici: provedba igraonica za djecu, radionice za djecu, sudjelovanje u godišnjim manifestacijama promicanja čitanja (*Čitaj mi!, Mjesec hrvatske knjige, Dan hrvatskih knjižnica, Noć knjige, Svjetski dan knjige, Mjesec poezije* i sl.), promocije knjiga te književni susreti. Nadalje, ispitanici su kao programe promicanja čitanja naveli i čitateljske klubove za mlade, čitateljske klubove za odrasle, organizaciju tematskih izložbi promicanja čitanja, radionice za roditelje i bebe, radionice za mlade, poklanjanje prve slikovnice, čitateljske

blogove, radionice za djecu s teškoćama u razvoju, radionice promicanja čitanja na stranim jezicima, radionice kreativnog pisanja te programe promicanja čitanja za nacionalne manjine (Bokan i Cupar, 2016: 66-67).

4. Djelatnost narodnih knjižnica u kriznim situacijama

Krize možemo definirati kao vremenska razdoblja u kojima ne vrijede normalni načini funkcioniranja društva općenito, pa tako ni institucija. One mogu biti uzrokovane različitim faktorima koji zajedno dovode do neke prijetnje, poput ljudskih pogrešaka, prirodnih nepogoda ili slično (Pejić, 2020: 505). Prema IFLA-inom kratkom priručniku za pripravnost i planiranje mjera zaštite u slučaju katastrofa (2012: 9), knjižnice trebaju učiniti sve što je u njihovoj moći da bi se pripremile za moguće katastrofe i to analizirajući vlastito specifično stanje i sredstva te stvarajući plan za slučaj katastrofa. Narodne knjižnice, kao i druge institucije, tijekom kriznih situacija pokušavaju prilagoditi svoje poslovanje kako bi, što je više moguće, umanjile njihove negativne učinke. Knjižnične usluge, zbirke te ostale kulturne aktivnosti narodnih knjižnica prisiljene su stalno se mijenjati te prilagođavati što podrazumijeva napuštanje rutinskih aktivnosti kao i uvođenje novih i inovativnih aktivnosti, shodno novonastaloj, kriznoj situaciji. Narodne su knjižnice oduvijek bile institucije koje prate promjene u svojoj okolini te su njihove tradicionalne uloge uvelike osuvremenjene. One su dio globalne informacijske mreže te idu ususret novim promjenama na polju informacijsko-komunikacijske tehnologije. 2020. godina donijela je brojne iznenadne promjene uzrokovane pojavom virusa COVID-19 koje su postavile značajne izazove pred cijelu knjižničarsku zajednicu svijeta pa tako i Hrvatske. Mijenjaju se načini pristupa knjižničnoj građi, neovisno radi li se o fizičkoj ili digitalnoj, ali i načini izvođenja brojnih programa i aktivnosti. Ključnu ulogu u cijelome procesu novonastale situacije imali su knjižničari koji su svojim vještinama, upravljačkim sposobnostima, organizacijom, kreativnošću i prije svega znanjem pridonijeli dostupnosti različitih sadržaja, bez obzira na situaciju koja ih je zatekla (Kotromanić i sur., 2020: 165). Zbog otežanih uvjeta poslovanja knjižnica u uvjetima širenja bolesti COVID-19, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, središnja ustanova knjižničnog sustava Republike Hrvatske, objavila je naputak o mogućnostima rada knjižnica u Republici Hrvatskoj, u izvanrednim okolnostima. Kako bi se održao kontinuitet u radu te pružanje kvalitetnih usluga za korisnike u kriznim uvjetima, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu preporuča sljedeće aktivnosti:

- Produžetak roka posudbe tiskanih knjiga s rokom trajanja koji treba usklađivati s preporukama stožera
- Posudba knjiga sa sigurne udaljenosti s rokom posudbe do završetka pandemije koronavirusa
- omogućavanje pristupa e-knjigama svim zainteresiranim građanima u županiji neovisno o tome jesu li učlanjeni u knjižnicu ili nisu kao oblik promidžbe knjižnice te pridobivanja novih korisnika, kao i ponuda zbirki korisnih adresa na kojima se mogu čitati ili preuzimati e-knjige, otvoreni obrazovni i drugi sadržaji
- organiziranje online rada koji uključuje uspostavu online usluga za djecu i odrasle koje su se prije pandemije koronavirusa odvijale u prostorima knjižnice, posebice onih usmjerenih na poticanje i promicanje čitanja: online predstavljanje novih naslova i čitanje odlomaka knjiga, online susreti s autorima koji čitaju svoja djela, online pričaonice za djecu i edukativne mrežne radionice iz različitih obrazovnih predmeta, uključujući učenje stranih jezika te kreativni kutak za djecu i mlade iz područja kreativnih industrija i umjetnosti
- organiziranje kampanje s video prilozima u kojima osobe iz javnog i političkog života te zainteresirani građani čitaju omiljenu poeziju i kratke prozne tekstove, brinući se o autorskom pravu i srodnim pravima, ili šalju poziv o važnosti ostajanja u svojim domovima, uz preporuku dobrog štiva radi promicanja kulture čitanja
- izradu novih digitalnih proizvoda - digitalnih izložbi, slagalica, bojanki i slično
- pojačanje aktivnosti na društvenim mrežama, posebice narodnih, visokoškolskih i specijalnih knjižnica, uz poticanje korisnika na korištenje relevantnih izvora informacija, obuhvaćajući i one povezane sa širenjem koronavirusa (NSK, 2020: 2)...

5. Posudba i čitanje knjiga i e-knjiga

Pojava pandemije virusa COVID-19 donijela je brojne promjene u radu knjižnica, a jedna od njih je i način na koji posuđujemo i čitamo knjige. Narodne su knjižnice početkom 2020. godine bile prisiljene u potpunosti zatvoriti svoja vrata, a nakon ponovnog otvaranja prilagoditi svoj rad novim epidemiološkim mjerama. Primjerice, 5. svibnja 2020. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu objavila je preporuke za rad narodnih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19 koje su se, između ostalog, dotakle i upisa, posudbe te vraćanja knjiga i ostale građe. Prema tim preporukama, knjižničar mora osigurati poštivanje propisanog

fizičkog razmaka od minimalno 2 metra svih osoba u prostoru knjižnice te higijenskih mjera i to primjenom sljedećih postupaka:

- kada jedan korisnik izađe, sljedeći može ući
- korisnik vraća građu na predviđeno mjesto na pultu, a nakon svakog vraćanja građe knjižničar dezinficira radnu površinu
- vraćenu građu knjižničar treba najprije razdužiti
- korisnik ne ulazi u prostor između polica s građom i ne pregledava samostalno građu na policama
- knjižničar donosi i izdaje građu (NSK, 2020: 5)

Osim toga, vraćena građa mora biti u karanteni 72 sata te se tek nakon toga vraća na police. Usprkos svim navedenim mjerama, velik broj ljudi nije u mogućnosti posjećivati zatvorene prostore, pa tako ni knjižnice, zbog čega su narodne knjižnice prisiljene prilagoditi svoj način djelovanja te osigurati svojim korisnicima brz i siguran pristup građi. Shodno tomu, brojne su se knjižnične usluge počele odvijati "na daljinu".

5.1. ZaKi Book

Hrvatsko tržište e-knjiga na hrvatskom jeziku vrlo je skromno. Iako veliki broj korisnika knjižnica preferira tiskane naslove, vrlo je važno povećati broj dostupnih e-knjiga, pogotovo u vrijeme krize kao što je to pandemija bolesti COVID-19, kada brojni građani nisu u mogućnosti fizički doći do različitih knjiga. Upravo u tome leži važnost prve hrvatske knjižnične aplikacije za e-knjige, ZaKi Book. ZaKi je inače naziv knjižničnog informacijskog sustava koji stoji u pozadini cijelog svakodnevnog rada knjižnice te njezinog kataloga, a sama aplikacija može se preuzeti besplatno te je dostupna u Google Play Storeu za korisnike Android uređaja, App Storeu za korisnike iOS uređaja, kao i u Microsoft Storeu putem Windowsa 10 (GKR, 2020). Zbog ograničenog broja licenci, u aplikaciji je moguće posuditi dvije knjige odjednom te četiri naslova mjesečno što ne umanjuje broj posuđenih knjiga u fizičkim odjelima i ograncima, a rok posudbe e-knjige jest 30 dana. Brojne hrvatske narodne knjižnice uključile su se u ovaj projekt te ponudile svojim korisnicima ovu novu uslugu posudbe e-knjiga. Aplikaciju su razvile knjižnice grada Zagreba u suradnji s VIVOM info te uz podršku osnivača grada Zagreba, a građanima grada Zagreba dostupna je od 31. svibnja 2019. godine (KGZ, 2019). Gradska knjižnica Rijeka uslugu posudbe e-knjiga svojim je korisnicima predstavila 27. siječnja 2020. godine i otad je nabavljeno više od 700 naslova. Neke od ostalih hrvatskih narodnih knjižnica

koje su svojim korisnicima ponudile ovu uslugu su: Gradska knjižnica Ivanić-Grad, Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo, Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" u Karlovcu, Hrvatska narodna knjižnica i čitaonica Našice, Knjižnica i čitaonica Kutina, Gradska knjižnica Požega, Gradska knjižnica i čitaonica "Ante Jagar" Novska, Gradska knjižnica Marka Marulića u Splitu... Izrada ove aplikacije odličan je prvi korak u promicanju čitanja digitalnim putem i u promicanju dostupnosti e-knjiga koja je do sada u Hrvatskoj bila minimalna. Ipak, sudeći prema brojnim, ne tako dobrim recenzijama korisnika, na samom sustavu aplikacije još treba raditi kako bi se povećala njezina funkcionalnost i kako bi se postigao optimalan rezultat.

5.2. iBiblos

iBiblos digitalna je platforma za posudbu e-knjiga na hrvatskom jeziku koja omogućava čitanje novih i popularnih naslova raznih žanrova beletristike i publicistike na različitim elektroničkim uređajima (iBiblos, 2020). Ova platforma pokrenuta je u suradnji gradskih knjižnica Istarske županije i nakladničke kuće Beletrina iz Ljubljane, a hrvatskim građanima dostupna je od 2020. godine. iBiblos trenutno je primarno namijenjen mobilnim uređajima s iOS ili Android sustavom, no načelno se može koristiti na svim uređajima koji omogućuju povezivanje uređaja s Adobe ID-om. Knjige se može čitati na najviše pet različitih uređaja koji moraju biti autorizirani s istim korisničkim podacima. E-knjigu moguće je imati dvadeset i jedan dan (tri tjedna), nakon čega joj se više ne može pristupiti, a istovremeno se može posuditi tri knjige. Knjižnice čiji članovi mogu besplatno posuđivati e-knjige u iBiblosu su: Gradska knjižnica Buje, Narodna knjižnica Buzet, Gradska knjižnica Labin, Gradska knjižnica Novigrad, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Gradska knjižnica Pazin, Gradska knjižnica i čitaonica Petrinja, Gradska knjižnica Poreč, Gradska knjižnica i čitaonica Pula, Gradska knjižnica "Matija Vlačić Ilirik" Rovinj te Gradska knjižnica Umag.

5.3. Knjige u škartocu

"Knjige u škartocu" usluga je Gradske knjižnice Rijeka kojom je u ograncima Zamet, Trsat, Drenova, Turnić, Knjižnici Čavle, Knjižnici "Vid Omišljanin" ili u Dječjem odjelu Stribor moguće iz topline doma izabrati te digitalnim putem naručiti željene naslove, a onda ih, bez dužeg zadržavanja u zatvorenim prostorima te na potpuno siguran i higijenski način, preuzeti iz knjižnice u posebnom škartocu (GKR, 2020). Ime "škartoc" je dobila po kolokvijalnom nazivu za papirnatu vrećicu preuzetom iz čakavskog narječja. Cilj je ove usluge osigurati što

brži i sigurniji način dolaska do knjiga svima onima kojima je zadržavanje u zatvorenim prostorima nemoguće ili nepoželjno zbog pandemije bolesti COVID-19. Ova je usluga uspostavljena u prosincu 2020. godine kako bi se svim korisnicima Gradske knjižnice Rijeka omogućilo da, bez obzira na izvanredne uvjete, nastave čitati, ali i kako bi se privuklo nove korisnike. Usluga "Knjige u škartocu" primjer je dobre prakse i odlične prilagodbe ove knjižnice na nove, nepovoljne uvjete.

6. Online programi hrvatskih narodnih knjižnica

Kao što je ranije spomenuto, pojava pandemije bolesti COVID-19 donijela je brojne promjene u radu hrvatskih narodnih knjižnica općenito, pa tako i u načinu održavanja različitih manifestacija i programa. Primjerice, manifestacija "Noć knjige" koja se održava od 2012. godine i u kojoj sudjeluju brojne narodne knjižnice, u 2020. je godini prvi put održana u potpunosti virtualnim putem, s porukom: "S knjigom nisi izoliran". Ista manifestacija je i u 2021. godini obilježena epidemiološkom situacijom pa se program održavao kombiniranim načinom - online i uživo, a glavna joj je tema "Ljekovita moć knjige" koja se pokazala kao dobar poticaj za kreativno promišljanje o ulozi knjige i vrijednosti čitanja. Već postojeći programi poput različitih čitateljskih klubova, radionica, izložbi, predstavljanja knjiga i slično, svoje su djelovanje nastavili u virtualnom okruženju, a pojavili su se i neki novi programi, osmišljeni specifično za različite online platforme. Osim toga, knjižnice se sve više počinju koristiti društvenim mrežama poput Facebooka, Instagrama ili YouTubea kao platformama za provođenje različitih programa, ali i s ciljem promocije i privlačenja novih korisnika. Putem društvenih mreža, narodne knjižnice ostvaruju kontakte i s onim osobama koje nisu korisnici knjižnica ili nisu u mogućnosti doći u knjižnicu, a odlične su i za kreiranje interaktivnih usluga u virtualnom svijetu (Holcer, 2017).

6.1. Čitateljski klubovi

Čitateljski je klub grupa ljudi koji se sastaju te razgovaraju o pročitanim knjigama. Čitateljski se klubovi razlikuju s obzirom na vrstu literature koja se čita, teme o kojima se čita ili ovisno o dobi svojih članova. U vrijeme pandemije bolesti COVID-19 brojni su se postojeći čitateljski klubovi hrvatskih narodnih knjižnica premjestili u virtualno, internetsko okruženje, a osnivali su se i neki novi. Primjerice, Gradska knjižnica Rijeka je u razdoblju izolacije, svojim korisnicima i članovima čitateljskih klubova omogućila nastavak aktivnosti putem interneta, a osnovana su i dva nova čitateljska kluba, "Moljci" i "Zoomeri" čije se rasprave održavaju

videokonferencijama putem platforme Zoom, a čitaju se e-knjige posredstvom aplikacije Zaki Book. Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" u Karlovcu organizira virtualne susrete članova Kluba ljubitelja poezije "Stihom u srce", a također ima i svoj YouTube kanal na kojemu članovi ovog kluba čitaju svoje uratke kao i stihove svojih omiljenih autora. Čitateljski klub "Knjiški moljac" Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin također održava virtualne susrete. Čitateljski klub "Gutači knjiga" Narodne knjižnice "Petar Preradović" Bjelovar oformili su Viber grupu koja služi za dogovaranje, ali i vođenje rasprava o pročitanim knjigama za vrijeme izolacije. Različite su knjižnice putem svojih društvenih mreža, kao što su to Facebook ili Viber, omogućile svojim korisnicima, ali i onima koji to nisu, da se uključe u aktivnosti čitateljskih klubova svojim komentarima, recenzijama i preporukama.

6.2. Čitaonice i pričaonice

Hrvatske narodne knjižnice organiziraju različite virtualne čitaonice za korisnike različitih dobi. Najčešće su one namijenjene djeci pa je tako knjižnica Savica u Zagrebu, u sklopu manifestacije "Noć knjige", organizirala virtualno čitanje priče "Vuk koji je ispao iz knjige". Knjižnica Vrapče također je organizirala čitanje priča koje se moglo pratiti putem Facebook stranice knjižnice, a isto je učinila i Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić" iz Šibenika. Gradska knjižnica Velika Gorica pokrenula je književnu slušaonicu za odrasle na svome YouTube kanalu naziva "Književna slušaonica - ovo te smije dotaknuti" kao jedan od načina poticanja čitanja kod svojih korisnika, ali i onih koji to nisu, s ciljem privlačenja novih korisnika. Gradska knjižnica Zadar u 2020. je godini pokrenula program "Autori nam čitaju" te je virtualno ugostila različite književnike koji su čitali ulomke iz svojih djela. Osim toga, za svoje je najmlađe korisnike na istoj platformi objavljivala videozapise pod nazivima "Virtualna slikovnica" te "Pričam ti priču". Brojne su se hrvatske narodne knjižnice uspješno prilagodile novonastaloj situaciji te izvanrednim uvjetima i to otvaranjem novih YouTube kanala. Primjerice, Gradska knjižnica Crikvenica na svome YouTube kanalu ažurno objavljuje videozapise pod nazivom "Bebeteka" u sklopu istoimenog programa namijenjenog djeci od 3 do 5 godina koja imaju priliku slušati različite dječje priče virtualnim putem. Slično je i s Narodnom knjižnicom "Petar Preradović" Bjelovar koja na svome kanalu objavljuje "Čituljkovu virtualnu čitaonicu" od ožujka 2020. godine. Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac je također pokrenula YouTube kanal na kojemu se može naći pregršt različitih videozapisa u kojemu knjižničarke čitaju priče svojim najmlađim korisnicima. "Minute za dobar san" naziv je serijala videozapisa Gradske knjižnice Vinkovci koji je također

namijenjen njihovim najmlađim korisnicima. Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin također je vrlo aktivna na svome YouTube kanalu te je pokrenula serijal videozapisa za djecu predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta pod nazivom "Priče iz knjižnice", ali i serijal čitanja priča za odrasle u sklopu "Adventskog kalendara". Knjižnice grada Zagreba svoj YouTube kanal imaju još od 2007. godine, a na njemu se također može pronaći veliki broj snimaka čitanja priča za djecu različitih uzrasti. Cilj ovakvih programa jest poticanje čitanja i razvijanje ljubavi prema knjizi kod djece od najranije dobi. Također, u sklopu Mjeseca hrvatske knjige, u organizaciji Hrvatskog čitateljskog društva, 23. listopada 2020. godine održao se maraton čitanja pod nazivom "Minuta za čitanje. Hrvatsko čitateljsko društvo pozvalo je knjižnice da se uključe u akciju čitanja na glas i da potaknu svoje korisnike da na njihove adrese elektroničke pošte pošalju svoje videozapise čitanja u trajanju od jedne minute. Cilj ove online akcije bio je poticanje čitanja i pismenosti kroz popularizaciju čitanja iz užitka, kao temeljnog preduvjeta za razvoj spomenutih vještina, ali i kao neizostavnog kulturnog sadržaja u životu svakog pojedinca (MHK, 2020). 23. listopada 2020. godine knjižnice su na svojim mrežnim stranicama, Facebooku, Instagramu, Twitteru te YouTube kanalu objavile pristigle materijale.

6.3. Virtualne izložbe

Izložbe se vrlo često organiziraju na različitim odjelima narodnih knjižnica, a mogu biti samostalne ili povezane s nekim drugim aktivnostima knjižnice. Mogu se izlagati dječji radovi, nova izdanja knjiga, djela nekog ilustratora, književnika, fotografije i slično. Izložbe mogu biti i vezane uz neku obljetnicu ili prigodne dane, a postoje i tematske izložbe posvećene konkretnim temama poput izložbe slikovnica ili pak dječjih igračaka. One su vrlo često vezane uz knjigu, određene autore i čitanje općenito, stoga je njihov cilj i poticanje zanimanja za knjigu i čitanje, kao i promicanje kulture čitanja kod korisnika različitih dobi. Pojavom pandemije bolesti COVID-19 u 2019. i 2020. godini, izložbe se više ne održavaju u prostorima narodnih knjižnica, već se sele u virtualno okruženje. Velik je broj primjera ovakve prakse, a posebno se mnogo izložbi organiziralo u sklopu manifestacije "Noć knjiga" koja se u 2020. godini održala u potpunosti online. Jedna od izabranih tema spomenute manifestacije bila je "Knjige koje su mijenjale svijet" pa su se u hrvatskim narodnim knjižnicama pojavile brojne izložbe istoga naslova, a neke od njih su ona Gradske knjižnice "Juraj Šižgorić" iz Šibenika, Narodne knjižnice Vrbovec, Gradske knjižnice Solin, Gradske knjižnice "Franjo Marković" Križevci, Gradska knjižnica "Ivan Vidali" na Korčuli i brojne druge. Organizirale su se i mnoge virtualne izložbe tematski povezane s izvanrednom situacijom i pojavom pandemije bolesti COVID-19.

Primjerice, Knjižnice grada Zagreba, točnije Knjižnica Marina Držića organizirala je virtualnu izložbu naziva "Iza zatvorenih vrata - knjige i biljke u doba izolacije" koja se mogla pogledati na mrežnim stranicama knjižnice, a kojoj su tema knjige i knjižnične biljke u knjižnici te kako knjižnica izgleda bez svojih korisnika. Slično tomu, Gradska knjižnica Vukovar organizirala je virtualnu izložbu na temu "Književna djela nastala u izolaciji (izložba plakata)" koja prikazuje remek-djela domaće i svjetske književnosti nastala u izvanrednim okolnostima poput karantena, zatvora, progonstva i slično. Gradska knjižnica Zadar predstavila je izložbu "S knjigom nisi izoliran" koju čine fotografije koje su poslali korisnici knjižnice, a koje pokazuju kako uz knjige uistinu nisi sam. Brojne su hrvatske narodne knjižnice na svojim mrežnim stranicama svojim korisnicima, ali i onima koji to još uvijek nisu, omogućile pristup različitim virtualnim izložbama. Ovakav način djelovanja odličan je primjer prilagodbe hrvatskih narodnih knjižnica na kriznu epidemiološku situaciju.

6.4. Kreativne radionice

Kreativne radionice su česte aktivnosti u narodnim knjižnicama, a najčešće su namijenjene djeci, točnije starijim predškolcima i mlađim osnovnoškolcima, ali i starijim osnovnoškolcima te srednjoškolcima. One također mogu biti namijenjene i odraslima. U knjižnicama se odvijaju različite vrste kreativnih radionica, a one najčešće su: likovna radionica, glazbena radionica, dramska radionica, lutkarska te literarna radionica. Kao temelj različitih kreativnih radionica, vrlo se često uzimaju pročitane slikovnice, knjige i slično, pa su one također jedan od načina promicanja čitateljske kulture i poticanja zanimanja za čitanje kod korisnika različitih dobi. Kao i ostali, dosad spomenuti programi, kreativne su se radionice u vrijeme pandemije bolesti COVID-19 bile prisiljene prebaciti online. Primjerice, Knjižnica Ivane Brlić Mažuranić u Zagrebu je u prošloj, 2020. godini, organizirala online kreativnu radionicu za djecu putem aplikacije Zoom koja se sastojala od čitanja slikovnica te jednostavne likovne radionice. Nadalje, Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" organizirala je radionicu pod nazivom "Knjige imaju svoju sudbinu". Na ovoj se virtualnoj radionici moglo naučiti kako ukrasiti korice knjiga te kako napraviti jednostavan uvez knjige. Gradska knjižnica Slavonski Brod organizirala je virtualnu radionicu "Igra sjena" gdje se sudionici kreativno izražavaju putem svjetla i sjene, koristeći se motivima iz knjiga, a organizirala je i radionicu te igre na temu "Mali Princ". Gradska knjižnica i čitaonica Ilok pozvala je sve svoje korisnike da likovnom tehnikom po izboru izrade naslovnicu svoje najdraže knjige i svoje radove pošalju knjižnici, a pristigli su radovi potom bili predstavljeni u virtualnoj izložbi kao preporuka drugim

korisnicima za čitanje. Također, Gradska knjižnica Kaštela je organizirala virtualnu kreativnu radionicu "Plesna haljina žutog maslačka" na kojoj su djeca imala priliku poslušati priču, a zatim naučiti izraditi lutke iz priče. Brojne su knjižnice organizirale virtualne radionice za svoje korisnike, a one su se uglavnom provodile putem aplikacije Zoom, Facebook ili mrežnih stranica narodnih knjižnica te preko njihovih YouTube kanala na koje su se postavljali videozapisi s uputama za različite kreativne pothvate.

6.5. Natjecanja i kvizovi

Natjecanja i kvizovi u hrvatskim narodnim knjižnicama najčešće se organiziraju za djecu osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta. Oni su vrlo često vezani uz određene prigode poput *Noći knjige*, *Mjeseca hrvatske knjige* ili pak neke druge obljetnice. Osim toga, knjižnice organiziraju i razne natječaje u kojima se korisnike potiče da pokažu svoje kreativne vještine. I natjecanja i kvizovi vrlo su često književne tematike pa se od korisnika očekuje da pokažu znanje o različitim piscima, knjigama, vještine ilustracija potaknutih knjigom i slično, a sve to s ciljem promicanja zanimanja za čitanje i unaprjeđenjem kulture čitanja. Pojavom pandemije bolesti COVID-19 nije se obustavilo održavanje ovakvih programa u narodnim knjižnicama, već su se oni nastavili provoditi putem različitih internet platformi, a takvih primjera ima u brojnim hrvatskim narodnim knjižnicama. Gradska knjižnica Marka Marulića Split u 2020. je godini organizirala virtualni filmsko-književni kviz putem myQuizz platforme. Pitanja su se odnosila na filmove temeljene na knjigama, a pobjednik je imao priliku osvojiti besplatno članstvo u knjižnici. Dubrovačke knjižnice napravile su svoj prvi online kviz na temu "Knjige koje su promijenile svijet", a prenosio se putem Facebooka. Svoj prvi virtualni književni kviz naziva "Književni kViz" organizirala je i Gradska knjižnica i čitaonica Pula, a odvio se u virtualnom prostoru aplikacije Zoom. Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" svojim je korisnicima ponudila online kviz "Za doma", dok je Narodna knjižnica i čitaonica u Klisu svoj "Opći kviz znanja" koji se održava već dvije godine, prvi put održala u online okruženju. Različiti kreativni natječaji također su se održavali u velikom broju putem različitih online platformi. Primjerice, Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić" iz Šibenika provela ih je nekoliko, za djecu različitih uzrasta, a uglavnom su to bili likovni natječaji u kojima su djeca trebala oslikati svoju najdražu knjigu ili najdražeg lika iz knjige. Poslani radovi objavljuju se na Facebook stranicama knjižnice, a pobjedu je odnio onaj koji je prikupio najviše "lajkova". Slični likovni natječaj provela je i Gradska knjižnica Biograd na Moru, pod nazivom "Bajke koje mijenjaju svijet". U protekloj 2020. godini, u vrijeme strogih epidemioloških mjera, česti su bili i

fotografski natječaji prigodne tematike vezane uz pandemijske uvjete. Na primjer, Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin pokrenula je fotonatječaj "Knjigom protiv virusa", a cilj je bio fotografijom prikazati ljubav prema knjizi i čitanju u vrijeme izolacije. Gradska knjižnica Kaštela organizirala je fotografski natječaj i online izložbu fotografija na temu "Kad si s knjigom, nikad nisi sam", a Gradska knjižnica i čitaonica Belišće provela je fotografski natječaj na temu "Čitanje u doba korone". Gotovo su sve knjižnice iskoristile svoje Facebook stranice kako bi izložile uratke svojih korisnika, ali i kako bi izabrale pobjednika kojeg su birali svi korisnici i posjetitelji stranica knjižnice svojim "klikovima" i "lajkovima". Cilj ovakvih programa bio je potaknuti kreativno izražavanje građana, ali i njihovo zanimanje za čitanje, ne samo kod sudionika natječaja, već i kod onih koji su mogli pogledati sve uratke natjecatelja na različite književne teme.

6.6. Digitalne rožice

"Digitalne rožice" projekt je Gradske knjižnice Rijeka koji je započeo 1. travnja 2021. godine, u suradnji s Udrugom Ri Rock, Udrugom Ruke i Udrugom Muzikopter. Ovaj projekt je u potpunosti online, a namijenjen je djeci i mladima, kao i djeci i mladima s teškoćama u razvoju. Svrha projekta "Digitalne rožice" jest provedbom participativnih online kulturnih i umjetničkih aktivnosti razviti kreativne i socijalne vještine, doprinijeti socijalnom uključivanju te poboljšati pristup kulturnim i umjetničkim sadržajima djeci i mladima na području PGŽ-a (GKR, 2021). Aktivnosti ovog projekta podrazumijevaju:

- online radionice audio digitalizacije kulturno-umjetničkih sadržaja te montaže radijskih emisija za djecu i mlade, a koji će svojim angažmanom ponuditi prilagođene i aktualne sadržaje svojim vršnjacima, uključujući djecu s poteškoćama u čitanju te slijepu i slabovidnu djecu
- online radionice muzikoterapije za djecu i mlade s teškoćama u razvoju
- online emitiranje emisija s interaktivnim audiovizualnim sadržajima iz područja kulture i umjetnosti u suradnji s osnovnim školama (GKR, 2021)

Sudjelovanjem u aktivnostima audiodigitalizacije, djeca i mladi promiču se u aktivne stvaratelje, kritičare i komentatore, potaknut će razvoj vještina čitanja s razumijevanjem te razvoj samopouzdanja i pozitivnih osjećaja vezanih za čitanje. Projekt "Digitalne rožice" osmišljen je i u potpunosti usklađen s novim, izvanrednim uvjetima rada koje je donijela

pandemija bolesti COVID-19 te je samim time odličan primjer dobre prilagodbe ove knjižnice u ekstremnoj situaciji.

6.7. (Treća) dob čitanja

Treća dob čitanja je Erasmus + projekt koji provodi Gradska knjižnica Rijeka, a koji stavlja naglasak na suradnju i strateško partnerstvo između država članica Europske unije na polju obrazovanja odraslih osoba. Njime se nastoji osnažiti čitateljska kultura uz korištenje novih komunikacijskih tehnologija. Riječ je o programu olakšavanja, poticanja i ponovnog osmišljavanja načina čitanja za osobe treće životne dobi u 21. stoljeću (GKR, 2020). Kao glavni cilj ovog projekta navodi se povećanje dostupnosti novih komunikacijskih tehnologija za starije osobe kao i razvijanje kulture čitanja kod građana starijih od 60 godina. Osim toga, nastoji se i razvijati kompetencije za edukatore i knjižničare koji rade sa starijim osobama ne bi li što lakše i efikasnije prilagodili svoj rad potrebama polaznika ovog programa. Polaznici edukativnih aktivnosti, koje donosi ovaj program, imat će mogućnost savladati osnovno korištenje e-knjigama, vođenje i održavanje kreativnog internet bloga i oblikovanje e-čitateljskog kluba. Provođenje projekta "(Treća) dob čitanja" započelo je u rujnu 2020. godine, a provodi se u suorganizaciji s Ustanovom za obrazovanje odraslih Dante iz Rijeke te europskim partnerima iz Češke, Bugarske, Latvije te Italije. Važno je napomenuti kako je na ovaj projekt uvelike utjecala pojava pandemije bolesti COVID-19 te se brojni planirani sastanci nisu mogli održavati uživo. Usprkos tome, ispunjeni su zacrtani ciljevi zahvaljujući velikom trudu različitih stručnjaka, pa tako i knjižničara, koji su svoj rad nastavili od kuće te putem različitih online platformi. Također, važnost ovog projekta leži i u upoznavanju građana starije dobi s novom tehnologijom i mogućnostima koje pruža internet, a to je ključno za snalaženje u vremenu pandemije kada smo prisiljeni brojne aspekte života prebaciti u virtualno okruženje.

6.8. Tjedan dobre dječje knjige

Tjedan dobre dječje knjige manifestacija je koju organizira Gradska knjižnica Rijeka, a koja je nastala 2012. godine. Njezin je cilj promicanje kulture čitanja od najranije dobi, a 2021. godine u potpunosti se odvijala virtualno, putem Zoom platforme. U ovom su projektu sudjelovale brojne knjižnice Primorsko-goranske županije, a neke od njih su: Gradska knjižnica Crikvenica, Narodna knjižnica "Ivan Žagar", Gradska knjižnica Bakar, Narodna knjižnica i čitaonica "Viktor Car Emin" Opatija, Narodna knjižnica Kostrena, Gradska knjižnica Ivana Gorana Kovačića Vrbovsko, Gradska knjižnica i čitaonica Mali Lošinj, Narodna čitaonica i

knjižnica Novi Vinodolski, Gradska knjižnica i čitaonica Frane Perića Cres te Narodna knjižnica i čitaonica Halubajska zora Viškovo. U sklopu ovog projekta održavali su se razgovori s različitim autorima i drugim stručnjacima za brojna područja poput novinarstva i dizajna, kao i zanimljive radionice za djecu i mlade različitih dobi te pričaonice gdje su djeca imala priliku poslušati različite priče, a sve se to održavalo preko Zoom platforme. Neke od njih su "Kuća od priča" na vratima s autoricom Jelenom Pervan, "Ćakula s piscem" u kojoj je gostovao Roman Simić, "Zumanje dumanje" s autoricom Ivanom Guljašević Kuman i sl. Osim toga, održale su se i edukativne radionice poput "Wiki maraton dječje književnosti" na kojoj se govorilo o tome kako poboljšati vidljivost hrvatske dječje književnosti na najvećoj svjetskoj slobodnoj enciklopediji i "Pop-up knjiga" na kojoj su djeca imala priliku savladati osnove dizajniranja knjige i brojne druge. *Tjedan dobre dječje knjige* odvijao se u Primorsko-goranskoj županiji u vrijeme izrazito strogih epidemioloških mjera. Usprkos tome, manifestacija se odvijala uspješno i u potpunosti u virtualnom okružju, prilagođena svim mjerama i izvanrednim uvjetima, pa možemo reći kako je ovo još jedan primjer dobre prakse i odlične prilagodbe ove narodne knjižnice.

6.9. Čitamo.

Gradska knjižnica Požega u 2020. godini je predstavila novi program naziva "Čitamo." "Čitamo." je online platforma oformljena na Facebooku i Instagramu koja okuplja sve ljubitelje knjiga koji imaju priliku objavljivati videozapise sa svojim preporukama i dojmovima o različitim pročitanim djelima. Ovu stranicu na Facebooku prati gotovo 3000 ljudi, a na Instagramu više od 500. Platforma "Čitamo." dostupna je svima pa i onima koji nisu korisnici Gradske knjižnice Požega, a njezin je glavni cilj promicanje kulture čitanja, kao i podizanje zanimanja za knjigu kod ljudi različitih uzrasta pa se tako na njihovim stranicama mogu pronaći i videozapisi korisnika različitih dobi koji preporučuju svoje najdraže knjige za različite uzraste. Platforma je nastala kao odgovor knjižnice na pojavu pandemije bolesti COVID-19, u vrijeme kada se nije moglo boraviti u fizičkom prostoru knjižnice, kako bi se korisnicima pružilo virtualno mjesto za druženje s knjigom i njihovim omiljenim naslovima. Ovaj je program savršen primjer prilagodbe narodne knjižnice Požega kriznoj situaciji, ali i kvalitetnog korištenja popularnih društvenih mreža s ciljem promicanja čitanja. Osim pružanja nove usluge svojim korisnicima, ovakav online pristup promidžbi knjiga i čitanja odličan je i za privlačenje novih korisnika.

6.10. Virtualna knjižnica Tisno

Narodna knjižnica i čitaonica Tisno je, uzimajući u obzir epidemiološku situaciju pojave bolesti COVID-19 i potrebe svojih korisnika, u 2020. godini izradila takozvanu "virtualnu knjižnicu", odnosno platformu koja sadrži digitalni repozitorij izvora te bazu korisnih poveznica. Na ovoj se web-stranici mogu pronaći svi online i digitalni sadržaji knjižnice kao što su to e-knjige, aktualna online događanja, najnovije vijesti vezane uz koronavirus te rad knjižnice. Osim toga, Narodna knjižnica i čitaonica Tisno na ovoj je platformi objedinila različite digitalne edukativne i zabavne materijale za djecu i odrasle poput online kazališnih predstava i koncerata, virtualnih šetnji muzejima, virtualnih izložbi i mnoge druge. Platforma "Virtualna knjižnica Tisno" svojim je korisnicima uvelike olakšala snalaženje u moru informacija koje nudi internet kao i pristup različitoj građi u izvanrednim uvjetima koje je donijela pojava bolesti COVID-19 te je samim time još jedan od primjera dobre prakse rada hrvatskih narodnih knjižnica.

7. Zaključak

Bez sumnje, možemo reći kako je pojava pandemije bolesti COVID-19 u godini 2019. donijela brojne promjene u svakodnevnom životu pojedinaca i društva općenito, a to se posebno odrazilo i na rad različitih informacijskih institucija, pa tako i knjižnica. Hrvatske narodne knjižnice su bile prisiljene zatvoriti svoja vrata te u izuzetno kratkom roku osmisliti nove i kreativne načine rada kako bi svojim korisnicima nastavile pružati usluge na što brži, efikasniji, i ono najbitnije, na što sigurniji način. Važno je napomenuti kako to nije bio nimalo lak zadatak, no usprkos tome, velik se broj hrvatskih narodnih knjižnica uspio prilagoditi novonastaloj, izvanrednoj situaciji. Većina je knjižnica svojim korisnicima omogućila daljnje sudjelovanje u svojim redovnim programima kao što su to čitaonice, pričaonice, kreativne radionice, natječaji, izložbe i slično, ali u virtualnom okruženju, najčešće putem Zoom platforme. Radilo se i na promicanju pristupa e-knjigama pa smo svjedočili i pojavi prve hrvatske aplikacije za posudbu i čitanje e-knjiga. Osim toga, neke su knjižnice svojim korisnicima osigurale i mogućnost beskontaktne posudbe knjiga, bez zadržavanja u zatvorenim prostorima. Nadalje, velik se broj hrvatskih narodnih knjižnica počeo koristiti popularnim društvenim mrežama poput YouTubea, Facebooka te Instagrama za provođenje različitih redovnih online programa, ali i započinjanje novih, u potpunosti online projekata s ciljem promicanja kulture čitanja. U ovom sam radu navela značajan broj konkretnih primjera dobre prakse koji podupiru zaključak kako se hrvatske narodne knjižnice zaista jesu prilagodile izvanrednoj situaciji pojave bolesti COVID-19 i kako su, usprkos kratkom roku, svojim korisnicima uspjele ponuditi velik broj različitih usluga i programa, a sve s ciljem poticanja čitanja, razvijanja kulture čitanje te promicanja zanimanja za knjige kod svih svojih korisnika, ali i onih koji to nisu.

8. Literatura

1. Bokan, A. i Cupar, D. (2016). *Promocija i promicanje čitanja u narodnim knjižnicama Republike Hrvatske*. Zadar: Sveučilište u Zadru. URL: https://bib.irb.hr/datoteka/916780.290-1166-1-PB.pdf [pristup: 1.6.2021.]

2. Gradska knjižnica Rijeka (2021). *Digitalne rožice: kvalitetni sadržaji za djecu kroz kreativnu suradnju*. URL: https://gkr.hr/Magazin/Novosti/Digitalne-rozice-kvalitetni-sadrzaji-za-djecu-kroz-kreativnu-suradnju [pristup: 1.6.2021.]

3. Gradska knjižnica Rijeka (2020). *Knjige u škartocu: brza i sigurna posudba knjiga u Gradskoj knjižnici Rijeka*. URL: https://gkr.hr/Magazin/Novosti/Knjige-u-skartocu-brza-i-sigurna-posudba-knjiga-u-Gradskoj-knjiznici-Rijeka [pristup: 1. 6. 2021.]

4. Gradska knjižnica Rijeka (2020). *Mobilna aplikacija ZaKi Book: e-knjige na hrvatskom jeziku za članove Gradske knjižnice Rijeka*. URL: https://gkr.hr/O-nama/Novosti/Mobilna-aplikacija-ZaKi-Book-e-knjige-na-hrvatskom-jeziku-za-clanove-Gradske-knjiznice-Rijeka
[pristup: 1. 6. 2021.]

5. Gradska knjižnica Rijeka (2020). *The Third Reading Age: (Treća) dob čitanja*. URL: https://gkr.hr/O-nama/Projekti-i-akcije/The-Third-Reading-Age-Treca-dob-citanja [pristup: 1.6.2021.]

6. Holcer, D. (2017). Smjernice za razvijanje usluga i korištenje društvenih mreža u narodnim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 60* (4), 147-159. URL: https://hrcak.srce.hr/195924 [pristup: 1.6.2021.]

7. IFLA (2011). *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

8. IFLA (2012). *IFLA-in kratki priručnik za pripravnosti i planiranje mjera zaštite u slučaju katastrofa: središnji program za zaštitu i konzervaciju*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. URL: https://www.hkdrustvo.hr/clanovi/alib/datoteke/file/IFLA-in%20kratki%20prirucnik%20za%20pripravnost%20-%20McIlwaine,%20John.pdf [pristup: 1.6.2021.]

9. Knjižnice grada Zagreba (2019). *Predstavljen ZaKi Book*. URL: http://www.kgz.hr/hr/novosti/predstavljen-zaki-book/53153 (1. 6. 2021.)

10. ibiblos: e-knjige na mreži (2020). URL: https://www.ibiblos.com/o-ibiblosu [pristup: 1.6.2021.]

11. Kotromanović, M., Horvat, D. i Čuljak, M. (2020). Društvene mreže kao most između stvarnog i virtualnog u doba pandemije. *Knjižničarstvo, 24* (1-2), 163-177. URL: https://hrcak.srce.hr/252327 [pristup: 1.6.2021.]

12. Ministarstvo kulture RH (2017). *Čitajmo da ne ostanemo bez riječi: Nacionalna strategija poticanja čitanja*. Zagreb. URL: https://min-

kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja_tekst.pdf [pristup: 1.6.2021.]

13. Mjesec hrvatske knjige (2020). *Čitateljski maraton*. URL: https://www.mhk.hr/citateljski-maraton [pristup: 1.6.2021.]

14. Nacionalna i sveučilišna knjižnica (2020). *Naputak za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19*. Zagreb. URL: http://covid19.hkdrustvo.hr/wp-content/uploads/2020/04/Dopis-NSK_HKV-u_naputak-za-rad-svih-vrsta-knji%C5%BEnica.pdf [pristup: 1.6.2021]

15. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (2020). *Preporuke za rad narodnih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19*. Zagreb. URL: http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/06/Preporuke-za-rad-narodnih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19_09062020.pdf [pristup: 1.6.2021.]

16. Pejić, S. (2020). Narodne knjižnice u doba kriznih situacija: knjižnični programi i usluge na daljinu Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 63* (1-2), 503-522. URL: https://hrcak.srce.hr/252929 [pristup: 1.6.2021.]

17. Sabolović -Krajina, D. (2020). *Narodne knjižnice u tranziciji: sociološki aspekti*. Koprivnica: Meridijani.

18. Sabolović-Krajina, D. (1998). Uloga narodnih knjižnica u poticanju čitanja. *Međunarodno savjetovanje knjižnice europskih gradova u 21. stoljeću: zbornik radova*. [ur. Kraš, M], str. 145-152.

Programi poticanja čitanja hrvatskih narodnih knjižnica u vrijeme pandemije bolesti COVID-19

Sažetak

U 2020. i 2021. godini kao društvo smo suočeni s brojnim velikim promjenama koje su rezultat pojave pandemije bolesti COVID-19. Pojava ove krize uvelike je utjecala i na rad hrvatskih narodnih knjižnica koje su u vrlo kratkome roku bile prisiljene prilagoditi svoje djelovanje novim, izvanrednim uvjetima. COVID-19 i nove epidemiološke mjere promijenili su način na koji narodne knjižnice obavljaju svoje osnovne zadaće poput posudbe knjiga, kao i način na koji se izvode brojni projekti i programi. Cilj ovog završnog rada je ponuditi pregled i analizu projekata i programa čiji je cilj poticanje čitanja i razvijanje kulture čitanja kod korisnika različitih dobi, u hrvatskim narodnim knjižnicama, s posebnim naglaskom na one programe koji su se odvijali ili se još uvijek odvijaju u skladu s epidemiološkim mjerama, na daljinu, odnosno u virtualnom okruženju.

Ključne riječi: narodne knjižnice, COVID-19, koronavirus, programi poticanja čitanja

Programs to encourage reading in Croatian public libraries during the COVID-19 pandemic

Summary

In the years 2020 and 2021, as a society we have been facing a number of changes caused by the occurrence of the COVID-19 pandemic. The occurrence of this crisis had a great impact on the way Croatian public libraries work and they were forced to adjust the way they perform some of their basic tasks, in a very short amount of time. New extraordinary conditions also affected the way programs to encourage reading were implemented. The purpose of this bachelor thesis is to provide an overview and analysis of different programs and projects aimed at promoting reading and reading culture that were organised by Croatian public libraries, with emphasis on those programs that were conducted online, in virtual surroundings and in accordance with epidemiological measures in Croatia.

Key words: public libraries, COVID-19, coronavirus, programs to encourage reading